

Oikeustoimittajat ry
Jarkko Sipilä
MTV Uutiset

00033 MTV3

ASIA

**PÄÄTÖS KANTELUUN OIKEUDENKÄYNNIN JULKISUUTTA
RAJOITAVAN PÄÄTÖKSEN PERUSTELEMISTA KOSKEVASSA
ASIASSA**

KANTELUKIRJOITUS

Oikeustoimittajat ry arvostelee oikeuskanslerille 20.9.2002 osoittamassaan kirjoituksessa Joensuun kärjäoikeuden (RD 01/1458) ja Itä-Suomen hovioikeuden (R 01/1495) menettelyä oikeudenkäynnin julkisuudesta annetun lain soveltamisessa törkeän kiristyksen yritystä koskevassa asiassa.

Joensuun kärjäoikeus teki 14.11.2001 päätöksen, jonka mukaan asianomistajan pyynnöstä oikeudenkäynnin julkisuudesta annetun lain 5 §:n nojalla suullinen käsittely toimitetaan yleisön läsnä olematta ja saman lain 9 §:n 2 momentin mukaan asiaa koskeva oikeudenkäyntiaineisto sovellettuja lainkohtia ja tuomiolauselmaa lukuun ottamatta on pidettävä salassa 30.11.2006 saakka. Kärjäoikeus määräsi samana päivänä antamassaan tuomiossa oikeudenkäynnin julkisuudesta annetun lain 9 §:n 2 momentin nojalla asiaa koskevan oikeudenkäyntiaineiston sovellettuja lainkohtia ja tuomiolauselmaa lukuun ottamatta pidettäväksi salassa 30.11.2006 saakka. Myös Itä-Suomen hovioikeus määräsi valituksen johdosta asiassa 10.9.2002 antamassaan tuomiossa oikeudenkäyntiaineiston olevan sovellettuja lainkohtia ja tuomiolauselmaa lukuun ottamatta salainen 30.11.2006 saakka.

Oikeustoimittajat ry pitää kärjäoikeuden ja hovioikeuden päätösten perusteluja puutteellisina. Oikeustoimittajat ry:n mielestä oikeudenkäynnin julkisuudella on niin keskeinen asema oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin takaajana, että poikkeukset oikeudenkäynnin julkisuudesta pitää perustella avoimesti ja uskottavasti ja että "tässä tapauksessa ulkopuolisella ei ole mitään mahdollisuutta selvittää, millä perusteilla oikeudenkäyntiaineisto on päätetty salata".

HANKITTU SELVITYS

Itä-Suomen hovioikeuden presidentti on 12.11.2002 päivätyin lähetekirjeensä ohessa toimittanut asioiden ratkaisemiseen Joensuun käräjäoikeudessa ja Itä-Suomen hovioikeudessa osallistuneiden tuomareiden selvitykset. Hovioikeuden ratkaisukokoonpanon antaman selvityksen mukaan hovioikeudessa toimitettiin asiassa pääkäsittely 14.8.2002 oikeudenkäynnin julkisuudesta annetun lain 5 §:n nojalla yleisön läsnä olematta. Selvityksen mukaan "sanotusta seikasta on tosin jäänyt merkintä tekemättä pääkäsittelystä laadittuun pöytäkirjaan".

VASTINE

Oikeustoimittajat ry on vastannut selvitykseen. Vastineen mukaan "Oikeustoimittajat ry pitää epäuskottavana hovioikeuden selvityksen kohtaa, jonka mukaan asia on hovioikeudessa käsitelty yleisön läsnä olematta, mutta siitä on merkintä jäänyt tekemättä pöytäkirjaan". Vastineessa katsotaan edelleen, että sekä "käräjäoikeuden että hovioikeuden perustelut asian salaamiselle ovat luokattomat. Ulkopuolinen ei niiden perusteella pysty päättelemään, ovatko tuomioistuimet käyttäneet harkintavaltaansa lain sallimissa puitteissa. Niistä ei esimerkiksi ilmene, mitä syyttäjä ja vastaaja ovat lausuneet asianomistajan pyynnöstä käsitellä asia suljetuin ovin ja määrätä asiakirjat salaisiksi".

RATKAISU

Perustuslain 21 §:n 2 momentin mukaan käsittelyn julkisuus sekä oikeus tulla kuulluksi, saada perusteltu päätös ja hakea muutosta samoin kuin muut oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja hyvän hallinnon takeet turvataan lailla.

Oikeudenkäynnin julkisuudesta annetun lain 5 §:n mukaan tuomioistuin voi asianosaisen vaatimuksesta tai erityisestä syystä muutenkin päättää, että suullinen käsittely toimitetaan kokonaan tai osaksi yleisön läsnä olematta;

1) kun käsitellään siveellisyyserikosta, kunnianloukkausta tai yksityiselämän loukkaamista koskevaa asiaa taikka muuta sellaista rikosasiaa, joka koskee erityisen arkaluonteista henkilön yksityiselämään liittyvää seikkaa;

2) kun käsitellään avioliittoa, isyyttä, lapseksi ottamista, lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta, holhousta taikka muuta sellaista riita- tai hakemusasiaa ja siinä esitetään erityisen arkaluonteisia henkilön yksityiselämään liittyviä seikkoja; tai

3) kun alle 18-vuotias henkilö on syytteessä rikoksesta.

Oikeudenkäynnin julkisuudesta annetun lain 9 §:n 2 momentin mukaan jos suullinen käsittely on 4 tai 5 §:n nojalla ollut kokonaan tai osaksi suljettu tai jos siinä on esitetty salassa pidettävä asiakirja tai esine taikka ilmaistu tieto, josta on säädetty salassapitovelvollisuus, tuomioistuin voi päättää, että oikeudenkäyntiaineisto sovellettuja lainkohtia ja tuomiolauselmaa lukuun ottamatta on pidettävä tarpeellisin osin salassa määräjän, kuitenkin enintään 40 vuotta päätöksen

antamisesta.

Totean aluksi, etten voi käytettävissäni olevan aineiston perusteella asettaa kyseenalaiseksi Itä-Suomen hovioikeudessa asian käsittelyyn osallistuneiden jäsenten ilmoitusta siitä, että hovioikeudessa 14.8.2002 toimitettu pääkäsittely on pidetty yleisön läsnä olematta ja että pöytäkirjaan oli unohdettu tehdä merkintä asiasta. Asialla ei myöskään nähdäkseni ole suoranaista merkitystä hovioikeuden menettelyn lainmukaisuuden arvioinnin kannalta, koska hovioikeus on joka tapauksessa ilmoittanut tehneensä päätöksen oikeudenkäynnin julkisuuden rajoittamisesta samalla perusteella kuin käräjäoikeus.

Oikeudenkäynnin julkisuuslaissa ei ole erityissäännöksiä sen nojalla tehtyjen päätösten perustelemisesta. Tosin lain esitöiden mukaan (HE 56/1984 s.10) päätös harkinnanvaraisesta suullisesta käsittelystä olisi normaaliin tapaan perusteltava. Oikeudelliseen ratkaisuun nähdäkseni kuuluu, että se on laadittu siten, että sen lainmukaisuus pystytään jälkikäteen arvioimaan. Jos päätöksestä ei ilmene, millä perusteella ratkaisuun on päädytty, ei sen oikeudellisen hyväksyttävyyden arviointi ole mahdollista. Tämä puolestaan on tärkeää oikeudenkäyttöä kohtaan tunnettavan luottamuksen kannalta. Ratkaisun perustelemisen merkitys korostuu silloin kun kysymys on julkisuusperiaatteen rajoittamisesta, koska myös oikeudenkäynnin julkisuus on tärkeää yleisön tuomioistuimia kohtaan tuntemaan luottamuksen kannalta. Toisaalta perustelemisessa on tietysti otettava huomioon se, ettei oikeudenkäynnin julkisuudesta annetun lain 5 §:n tavoite siten vesity. Perustelemisen minimivaatimus on tällöinkin se, että ulkopuolinenkin voi varmistua lainsoveltamisen oikeellisuudesta.

Joensuun käräjäoikeuden 14.11.2001 tekemän ja Itä-Suomen hovioikeuden sittemmin hyväksymän oikeudenkäynnin julkisuutta koskevan päätöksen perustelut ovat hyvin niukat. Perusteluista ei ensinnäkään ilmene, miten virallinen syyttäjä ja vastaaja ovat suhtautuneet asianomistajan esittämään pyyntöön suullisen käsittelyn toimittamisesta yleisön läsnä olematta ja oikeudenkäyntiaineiston määräämisestä salassa pidettäväksi. Perusteluista ei myöskään ilmene, millä oikeudenkäynnin julkisuudesta annetun lain 5 §:ssä mainitulla perusteella päätös on tehty, saati että siinä olisi tarkemmin yksilöity sitä, miksi laissa mainitun perusteen on katsottu tässä tapauksessa tulevan sovellettavaksi. Käräjäoikeuden ja hovioikeuden perusteluiden niukkuuden tekee erityisen ongelmalliseksi se, ettei rikosnimikkeestäkään (törkeän kiristyksen yritys) voida tehdä minkäänlaisia päätelmiä oikeudenkäynnin julkisuuden rajoittamiseen oikeuttavan perusteen olemassa olosta. Tällaisessa tapauksessa - kun edes rikosnimike ei sellaisenaan mitenkään viittaa julkisuuden rajoittamisperusteen olemassaoloon - korostuu ratkaisun perustelemisen merkitys.

Yhteenveto

Joensuun käräjäoikeus ja Itä-Suomen hovioikeus ovat mielestäni

perustelleet puutteellisesti päätöksen, jolla on rajoitettu yleisön oikeutta olla läsnä oikeuskäsittelyssä ja oikeudenkäyntiaineisto on määrätty salassa pidettäväksi. Päätöksistä ei ilmene edes ratkaisun perustetta. Pelkkä viittaus useita eri vaihtoehtoja sisältävään säännökseen ei sellaisenaan osoita perustetta menettelylle. Tänne annetut selvityksetkään eivät ole tuoneet tähän seikkaan lisävalaistusta.

Kun päätösten puutteellista perustelua tässä tapauksessa voidaan ainakin osittain selittää säännösten tulkinnanvaraisuudella katson, ettei kantelu anna minulle aihetta muuhun kuin että kiinnitän Joensuun kärjäoikeuden ja Itä-Suomen hovioikeuden huomiota oikeudenkäynnin julkisuutta rajoittavan päätöksen asianmukaiseen perustelemiseen. Lisäksi kiinnitän Itä-Suomen hovioikeuden huomiota huolellisuuteen pääkäsittelystä tehtävän pöytäkirjan laatimisessa. Tässä tarkoituksessa lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni Joensuun kärjäoikeuteen ja Itä-Suomen hovioikeuteen.

Toimenpiteitä arvioidessani olen myös ottanut huomioon sen, että eduskunnan apulaisoikeusasiamies on 14.11.2002 (2721/2/02) esittänyt oikeusministeriön harkittavaksi olisiko uuteen oikeudenkäynnin julkisuuslakiin otettava nimenomaiset säännökset oikeudenkäynnin julkisuutta koskevan tuomioistuimen ratkaisun julkisesta perustelemisesta yleensä ja erityisesti tilanteissa, joissa kukaan asianosainen ei ole julkisuuden rajoittamista vastustanut.

Apulaisoikeuskansleri Jaakko Jonkka

Vanhempi
oikeuskanslerinsihteeri Pekka Päivänsalo